

Juh Slovenska ako varovanie pre celú krajinu

Farmár môže urobiť veľa. Vodný režim krajiny však sám nezachráni.

V predchádzajúcom článku sme riešili otázku, či má v podmienkach extrémneho sucha ešte zmysel riadiť sejbu repky iba podľa dátumu v kalendári. Tento článok sa začína tam, kde sa možnosti agronóma pri rozhodovaní o jednej parcele končia.

Po každom suchom roku sledujeme podobný scenár. Najprv prídu škody, potom diskusia o závlahách a mimoriadnej pomoci. Keď zaprší, téma postupne zmizne. Lenže voda, ktorá chýba v pôde, krajine a podzemných zásobách, sa jednou búrkou nevráti. A problém, ktorý vznikol desaťročia, nemožno vyriešiť jedným investičným projektom.

42,2 °C

Dolné Plachtince, 6. august 2026 - operatívny údaj SHMÚ a nový absolútny teplotný rekord Slovenska, ktorý ešte podlieha odbornej verifikácii.

Otázka preto neznie iba tak, čo urobíme s jednou plodinou v jednom roku. Musíme sa pýtať, či bude možné o desať alebo dvadsať rokov stabilne hospodáriť v regiónoch, ktoré dnes patria k najdôležitejším produkčným oblastiam Slovenska. **Šiesty august 2026** priniesol na juhu krajiny teploty presahujúce 40 °C a v Dolných Plachtinciach rekordných 42,2 °C. **Podľa SHMÚ** išlo o operatívne údaje, ktoré podliehajú verifikácii. Samotný signál je však zrozumiteľný už dnes.

JUH SLOVENSKA NIE JE ROZSUDOK. JE TO VAROVANIE.

Jeden dážd' problém nevyrieši

Keď po dlhom suchu príde búrka a za krátky čas spadne dvadsať či tridsať milimetrov zrážok, na prvý pohľad to vyzerá ako záchrana. Lenže rozhodujúce nie je iba to, koľko vody spadne, ale koľko jej pôda dokáže prijať a ako dlho zostane v krajine.

Na zhutnenej, prehriatej alebo eróziou poškodenej pôde môže veľká časť vody odtiecť po povrchu. Odnesie so sebou pôdu a živiny, skončí v priekope, kanáli alebo toku a o niekoľko dní máme na poli opäť sucho. Intenzívna búrka preto nemusí doplniť pôdnu vlahu tak, ako by naznačoval údaj zo zrážkomera.

Nie je rozhodujúce iba to, koľko vody spadne. Rozhoduje, koľko jej pôda prijme a krajina udrží.

Už staršie klimatické scenáre **SHMÚ** upozorňovali, že na juhu Slovenska možno očakávať dlhšie suché obdobia prerušované kratšími, ale výdatnejšími zrážkami. Pri vyššej teplote zároveň rastie výpar a potreba vody zo strany rastlín. Aj keby sa teda ročný úhrn zrážok dramaticky nezmenil, voda môže prichádzať v nesprávnom čase a vo forme, ktorú krajina nedokáže využiť.

Európska environmentálna agentúra opisuje pre strednú a východnú Európu kombináciu sucha, tepelného stresu, postupného vysušovania krajiny a prívalových povodní. Presne túto zdanlivo protichodnú situáciu začíname vidieť aj u nás: raz nemáme vodu a inokedy ju nevieme zachytiť.

Nie je to iba problém počasia

Bolo by jednoduché všetko pripísať extrémnemu roku. Sucho a horúčavy však často iba odhalia slabé miesta, ktoré v krajine vznikali celé desaťročia.

Máme veľké pôdne bloky bez dostatočného množstva krajinných prvkov. Časť pôd je zhutnená, trpí nedostatkom organickej hmoty, nevhodným pH alebo slabou biologickou aktivitou. Mnohé kanály, priekopy a drenážne systémy boli navrhnuté najmä tak, aby vodu čo najrýchlejšie odvedli. V čase nadbytku to malo svoju logiku. V čase opakovaného sucha sa však musíme pýtať, či časť týchto systémov nemá viesť vodu aj regulovane zadržať.

Za tento stav nemožno jednoducho obviňovať dnešného farmára. Poľnohospodári hospodária v krajine, ktorú zdedili, na často rozdrobených vlastníckych vzťahoch a podľa pravidiel, ktoré sami nevytvorili. Desaťročia sa od nich požadovala najmä vysoká produkcia, efektívnosť a nízka cena. Teraz od nich očakávame, že popri výrobe potravín sami opravujú pôdu, zadržia vodu, obnovia krajinu a ešte to celé zaplatia. **Takto to fungovať nebude.**

Čo môže urobiť farmár

Farmár nie je bezmocný. Veľa opatrení sa začína priamo na parcele a ich význam rastie s každým suchým rokom:

1. obmedzovať zhutnenie a zbytočné prejazdy, aby pôda nestrácala pórovitosť a schopnosť prijímať vodu;
2. zvyšovať obsah organickej hmoty, rozumne pracovať s pozberovými zvyškami, pH pôdy a biologickou aktivitou;
3. využívať medziplodiny, pestrejší osevný postup a dlhšie vegetačné pokrytie všade tam, kde to umožňuje vlhová bilancia;
4. monitorovať pôdnu vlhkosť, koreňovú zónu a rozdiely v rámci parcely namiesto rozhodovania iba podľa kalendára;
5. chrániť povrch pôdy pred prehrievaním, veternou a vodnou eróziou; vytvárať zatravnené pásy a priestor pre vetrolamy, medze či remízky.

Nie každé pole potrebuje rovnakú technológiu. Strip-till, no-till, minimalizácia ani klasické obrábanie nie sú samy osebe zárukou úspechu alebo neúspechu. Rozhoduje pôda, predplodina, množstvo pozberových zvyškov, zhutnenie, termín zásahu, dostupná vlaha a kvalita vykonanej práce.

Časť opatrení však znamená nové náklady, zmenu techniky, zníženie obrábanej výmery alebo výsledok až po viacerých rokoch. Ak retenčný pás, mokrad' či vetrolam prináša úžitok celej obci alebo povodiu, nemožno očakávať, že ho bude financovať iba podnik, na ktorého parcele vznikne.

Technológia nie je dogma

Cieľom nie je vybrať jeden univerzálny systém pre celé Slovensko. Cieľom je, aby každá parcela prijala viac vody, strácala jej menej a zostala produkčná aj v extrémnejšom roku.

Kde sa možnosti farmára končia

Farmár nemôže sám opraviť regionálnu závlahovú sústavu, meniť režim štátneho kanála, zasahovať do drenáže či vodného toku, zadržiavať vodu na cudzích pozemkoch alebo vyriešiť vlastnícke vzťahy, povoľovanie a verejnú infraštruktúru. Nemôže ani zavlažovať bez spoľahlivého a dlhodobo udržateľného zdroja vody.

Závlahy budú v mnohých regiónoch nevyhnutné, ale samy osebe nestačia. Nenahradia zdravú pôdu, zadržiavanie vody v povodí ani rozumné riadenie odvodnenia. Ak vodu z krajiny urýchlene odvedieme a následne ju chceme draho čerpať späť, riešime následok namiesto príčiny.

Preto je potrebný spoločný prístup rezortov pôdohospodárstva, životného prostredia, regionálneho rozvoja a financií, spolu s obcami, vodohospodármi, vlastníkmi pôdy a farmármi. **Climate-ADAPT** pri opatreniach na zadržiavanie vody zdôrazňuje potrebu miestneho posúdenia, koordinácie viacerých úrovní a kombinovania zásahov v pôde, krajine aj infraštruktúre.

Farmár má meniť hospodárenie tam, kde na to dosiahne. Štát musí vytvoriť pravidlá, infraštruktúru a financovanie tam, kde už jednotlivec nestačí.

Nepotrebujeme ďalší dokument do zásuvky

Ako agronóm si netrúfam navrhovať vodný zákon ani rozhodovať, kde sa má postaviť vodná stavba. Viem však pomenovať to, čo vidím na poliach: pôda a krajina strácajú vodu rýchlejšie, než ju dokážeme nahradiť. Plodiny sa dostávajú do stresu skôr, extrémny sú silnejšie a pestovateľské rozhodnutia sú každým rokom rizikovejšie.

Nestačí preto po každom suchu riešiť iba jednorazové odškodnenie. Najprv potrebujeme vedieť, v akom stave sú závlahy, drenáže, kanály, pôdy a zdroje vody. Potom treba vybrať konkrétne územia, kde sa bude súčasne skúšať regulované odvodnenie, obnova pôdnej štruktúry, zachytávanie zrážkovej vody, moderné závlahy a prírodné retenčné riešenia.

A výsledok musíme merať podľa toho, koľko vody zostalo v pôde a krajine, ako sa znížila erózia, či sa stabilizovali úrody a či opatrenia fungujú aj po niekoľkých rokoch. Nie iba podľa počtu vysadených stromov, vybudovaných objektov alebo minútých eur.

Juh ešte nemusí byť púšťou

Cieľom nie je strašiť ani tvrdiť, že sa zo Slovenska zo dňa na deň stane Sahara. Rovnako neexistuje jedno opatrenie, ktoré zvráti globálnu zmenu klímy. Vieme však ovplyvniť, ako rýchlo voda z územia odtečie, koľko jej pôda prijme, ako dlho ju krajina udrží a akú šancu dostanú plodiny, obce aj príroda v ďalšom suchom období.

Príroda dokáže pri obnove vodného režimu urobiť prekvapivo veľa, ak jej vytvoríme podmienky. Obnova mokradí, spomalenie odtoku, vegetácia a prirodzené procesy v krajine nie sú romantickým doplnkom technických riešení. Sú jednou z ich vrstiev. V ďalších častiach série sa pozrieme aj na konkrétne príklady, keď sa voda do vysušenej krajiny vrátila vďaka kombinácii ľudskej pomoci a práce samotnej prírody.

Juh Slovenska nie je stratený. Je však varovaním, čo môže postupne čakať aj ďalšie regióny. To, čo dnes považujeme za problém najteplejších oblastí, sa môže posúvať severnejšie.

Ešte máme čas začať. Nemáme však čas čakať, kým príde ďalší rekordný rok a opäť nás prekvapí to, pred čím sme už dávno boli varovaní.

Článok otvára sériu venovanú pôde, vode a budúcnosti poľnohospodárstva na Slovensku. V ďalších častiach sa budeme postupne venovať schopnosti pôdy prijímať vodu, odvodňovaniu krajiny, závlahám, prírodným riešeniam a hranici medzi zodpovednosťou farmára a úlohou štátu.

Podklady a zdroje

6. **SHMÚ - nový absolútny teplotný rekord Slovenska** - operatívne údaje zo 6. augusta 2026, ktoré podliehajú verifikácii
7. **SHMÚ - Dôsledky klimatickej zmeny a možné adaptačné opatrenia** - klimatické scenáre a adaptačné východiská pre Slovensko
8. **European Environment Agency - Building climate-resilient agriculture in Europe** - riziká sucha, tepelného stresu, vysušovania krajiny a prívalových povodní
9. **Climate-ADAPT - Improved water retention in agricultural areas** - prehľad možností zadržiavania vody a požiadaviek na koordináciu opatrení

POKRAČOVANIE SÉRIE

Pôda ako prvá nádrž

Koľko vody dokáže prijať - a čo jej v tom bráni?